

Ministerie van Financiën

ZAKELIJK GEZIEN

Rapport van het institutioneel onderzoek naar
de taken en handelingen van de dienst Domeinen
van het ministerie van Financiën
over de periode 1945-1994
in het kader van het Project Invoering Verkorting
Overbrengingstermijn (PIVOT)

PIVOT-rapport nummer 39

ZAKELIJK GEZIEN

Rapport van het institutioneel onderzoek naar de taken en handelingen van de dienst Domeinen van het ministerie van Financiën over de periode 1945-1994 in het kader van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT)

ZAKELIJK GEZIEN

Rapport van het institutioneel onderzoek naar de taken en handelingen van de dienst Domeinen van het ministerie van Financiën over de periode 1945-1994 in het kader van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT)

PIVOT-rapport nr. 39

Dit rapport is een gezamenlijke uitgave van de afdeling Algemene Secretarie van het Ministerie van Financiën

&
Rijksarchiefdienst/PIVOT
Ministerie van OCenW

's-Gravenhage 1996

Tekst: F. van Dijk
Vormgeving: Rijksarchiefdienst/PIVOT
Illustraties: W.D. Küller
Druk: Enroprint BV

CIP-gegevens Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

Zakelijk gezien. Rapport van het institutioneel onderzoek naar de taken en handelingen van de dienst Domeinen van het ministerie van Financiën over de periode 1945-1994 in het kader van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT)/[tekst: F. van Dijk; ill. W.D. Küller] - 's-Gravenhage: afdeling Algemene Secretarie van het Ministerie van Financiën; Rijksarchiefdienst/PIVOT, Ministerie van OCenW. - Ill.:-(PIVOT-rapporten, ISSN 0928-0448; nr 39)

Met lit. opg.

ISBN: 90-74442-42-0 (PIVOT) geb.

copyright Rijksarchiefdienst/PIVOT. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Rijksarchiefdienst/PIVOT

PROJECT INVOERING VERKORTING OVERBRENGINGSTERMIJN

Voor u ligt het rapport waarin de uitkomsten van een onderzoek, gehouden in het kader van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT), zijn weergegeven. PIVOT is een projectorganisatie die in mei 1991 door de Algemene Rijksarchivaris in het leven is geroepen. De aanleiding daarvoor vormde de (voorgenomen) verkorting van de overbrengingstermijn conform de nieuwe Archiefwet van vijftig naar twintig jaar. Vanuit het oogpunt van democratisering van het openbaar bestuur moet deze termijnverkorting positief worden beoordeeld. Immers, eerder overgedragen archieven worden ook eerder volledig toegankelijk voor het publiek. Voor de Rijksarchiefdienst betekent deze termijnverkorting echter dat, wanneer er geen maatregelen worden genomen, zij overstroomd wordt met archiefmateriaal. De neerslag van dertig jaar overheidshandelen zou bij de invoering van de nieuwe wet in een korte periode moeten worden overgebracht naar de depots van de archiefdiensten. Voor de centrale rijksorganen wordt de omvang van deze stroom van gegevensbestanden geschat op ongeveer 600 strekkende kilometer over de periode 1943-1973 en over de periode 1973-1990 op nog eens eenzelfde hoeveelheid. Omdat een dergelijke hoeveelheid archiefmateriaal niet beheersbaar, noch hanteerbaar is en de opslag ervan te kostbaar, heeft de Rijksarchiefdienst in het kader van PIVOT tezamen met de verschillende Hoge Colleges van Staat en de ministeries maatregelen getroffen om deze vloed te kanaliseren.

Bij het uitvoeren van deze inhaaloperatie moesten reeds bestaande problemen bij de archiefzorg van de rijksoverheid in versneld tempo worden opgelost. Onder de Archiefwet 1962 zijn grote achterstanden ontstaan in het selecteren van naoorlogs archiefmateriaal en in het overbrengen van archief van vóór 1940 naar de Rijksarchiefdienst. In inspectierapporten van de Rijksarchiefdienst werd daar al op gewezen, maar door het rapport 'Archiefbeheer en -behoud bij het Rijk' dat de Algemene Rekenkamer in 1988 uitbracht, is dit probleem pas in zijn volle omvang tot politiek Den Haag doorgedrongen.

PIVOT is mogelijk geworden door de inzet van extra financiële middelen die de minister van WVC in 1991 heeft toegezegd: fl. 17 miljoen over een periode van tien jaar (de looptijd van het project). Daarnaast zetten de ministeries en de Hoge Colleges van Staat, verantwoordelijk voor selectie en overdracht van hun archieven, elk eigen middelen in om deze operatie mogelijk te maken. Afspraken daarover zijn vastgelegd in convenanten die de verschillende secretarissen-generaal of vertegenwoordigers van de Hoge Colleges van Staat met de Algemene Rijksarchivaris hebben gesloten.

1. De uitgangspunten van PIVOT

Om de hierboven beschreven papiervloed op een verantwoorde manier te kunnen beperken heeft PIVOT een nieuw selectie-instrument ontworpen. De traditionele selectiemethoden zijn voor een operatie van deze omvang niet toereikend: zij zijn te arbeidsintensief en dus te kostbaar waarbij de basis van de gevoerde selectie niet altijd duidelijk is geformuleerd. Bij de traditionele selectie worden als criteria gebruikt: de inhoudelijke of informatieve waarde van documenten en de plaats die zij innemen in het geheel van een dossier, een archief of verzameling archieven. Aangezien men bij die manier van selecteren geen model hanteert waarmee men de context van de gegevens in kaart kan brengen, kan men aan de gegevens op zich moeilijk een waarde toekennen. De functie van de gegevens is in dat geval niet te achterhalen. Het gevolg hiervan is een subjectieve selectie omdat iedereen die selecteert een eigen interpretatie aan de gegevens geeft.

PIVOT gaat ervan uit dat de selectie moet worden uitgevoerd vanuit het gezichtspunt van het overheidsorgaan of de organen die deze documenten in het kader van hun taak en het daaruit voortvloeiende handelen hebben ontvangen of geproduceerd: niet de informatiewaarde van documenten maar de waardebepaling van handelingen van overheidsorganen staat centraal. Met de gegevensbestanden die naar de

Rijksarchiefdienst worden overgebracht moet het handelen van de overheid in relatie tot haar omgeving op hoofdlijnen te reconstrueren zijn. Daarbij wil PIVOT met het resultaat van de selectie op basis van deze doelstelling bronnen voor de kennis van en het inzicht in de Nederlandse samenleving (en cultuur) veiligstellen voor blijvende bewaring.

De methode om dit te bereiken is de methode institutioneel onderzoek van PIVOT. Deze methode is in de afgelopen jaren ontwikkeld aan de hand van praktijkervaringen en nieuwe, theoretische inzichten uit binnen- en buitenland. Via wet- en regelgeving en andere bestuurlijk-organisatorische bronnen wordt nagegaan welke handelingen overheidsorganen verrichten. Op basis van de handelingen kan achterhaald worden welke neerslag er in principe zou moeten zijn. Met andere woorden, de selectie zal niet meer plaatsvinden op basis van het archiefstuk zelf, maar op basis van de handeling. Handelingen worden gewaardeerd in het kader van de context.

Uiteindelijk zal PIVOT de overbrenging van het geselecteerde materiaal naar de depots van de Rijksarchiefdienst begeleiden. De rijksorganen zijn zelf verantwoordelijk voor de fysieke selectie en bewerking die de archieven en andere gegevensbestanden moeten ondergaan om ze geschikt te maken voor overdracht. Desgewenst zal PIVOT hen daarbij adviseren. Richtsnoer voor de bewerking na het institutioneel onderzoek en de institutionele selectie vormen de door de Permanente Commissie Documentaire Informatievoorziening (PCDIN) in september 1991 aanvaarde 'Normen voor goede en geordende staat' (zie hiervoor ook de PIVOT-brochure 'Om de kwaliteit van het behoud: normen 'goede en geordende staat' (Rijksarchiefdienst/PIVOT, 's-Gravenhage 1993).

2. Het institutioneel onderzoek

Om het voor de selectie noodzakelijke inzicht te krijgen in het handelen van de overheidsorganen is PIVOT institutionele onderzoeken gestart bij de verschillende ministeries. De onderzoekers worden door PIVOT zelf en door de verschillende ministeries ingezet. Zij nemen gezamenlijk ongeveer 130 onderzoeksgebieden of beleidsterreinen voor hun rekening. Per beleidsterrein beschrijft de onderzoeker de historische ontwikkeling van dat beleidsterrein als context van de handelingen die er sinds 1940 zijn verricht. De onderzoeksperiode verschilt per beleidsterrein, maar bestrijkt in het algemeen de periode 1940 tot heden.

Uitgangspunt bij de onderzoeken vormt de Methode van Institutioneel Onderzoek (MIO), neergelegd in de brochure 'Handelend optreden' (PIVOT-brochure, 's-Gravenhage 1994). De resultaten van een institutioneel onderzoek worden beschreven in een Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO). Een RIO is de contextbeschrijving van een beleidsterrein waarop overheidsorganen handelend optreden en omvat:

1. een historische schets van het beleidsterrein waarop het onderzoek betrekking heeft, inclusief:
  - de doelstellingen van de overheid op het beleidsterrein;
  - de overheidsorganen en overige actoren;
  - de onderlinge relaties tussen de actoren;
  - de beleidsinstrumenten;
  - een beschrijving van het taakgebied waartoe het beleidsterrein behoort.
2. een overzicht van de handelingen die overheidsorganen verrichten of hebben verricht, inclusief:
  - de looptijd van elke handeling (begin- en einddatum);
  - de grondslag (bron) van elke handeling;
  - het produkt van de handeling (indien bekend).

Zo mogelijk worden de handelingen thematisch of procedureel geordend, waardoor men de handelingen in hun context kan zien.

Een belangrijk begrip in het institutioneel onderzoek vormt de 'handeling'. Een handeling is een complex van activiteiten, gericht op het totstandbrengen van een produkt, dat een actor verricht ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. Aangezien we niet alleen willen beschrijven wat de overheid moet doen maar ook wat zij daadwerkelijk doet, gebruiken we als bron voor het beschrijven van het handelen niet alleen officiële wet- en regelgeving en de daaruit voortvloeiende algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten, ministeriële regelingen en beschikkingen zoals instellings-, opheffings- en organisatiebesluiten als onderzoeksbron, maar ook jaarverslagen en jaaroverzichten, staatsalmanakken, memories van toelichting op de rijksbegroting en op bovengenoemde wetten, beleidsnota's, archieven en literatuur. Daarnaast vormen interviews met beleidsmedewerkers en andere deskundigen - in en buiten de overheid- op het beleidsterrein een bron van informatie.

Naast het begrip 'handeling' neemt het begrip 'actor' in het institutioneel onderzoek een belangrijke plaats in. 'Actor' volgens de PIVOT-methode wordt gedefinieerd als "een overheidsorgaan of een particuliere organisatie of persoon die een rol speelt op een beleidsterrein". Strekten de PIVOT-onderzoeken zich tot 1995 uit tot de handelingen van overheidsorganen in de strikte zin van het woord, in de Archiefwet 1995 wordt, gebaseerd op de Algemene wet bestuursrecht, onder 'overheidsorgaan' verstaan "organen van overheidsstichtingen, verenigingen en vennootschappen die, ook voor zover zij niet krachtens publiekrecht zijn ingesteld, toch met openbaar gezag zijn bekleed of waaraan toch één of meer overheidstaken zijn opgedragen en de daarvoor benodigde publiekrechtelijke bevoegdheden zijn toegekend". Het begrip 'overheidsorgaan' is hiermee aanzienlijk verbreed.

In de onderzoeksrapporten worden de handelingen van particuliere instellingen niet opgenomen. Wel wordt hun rol op het beleidsterrein beschreven. Op grond van het acquisitieprofiel van het Algemeen Rijksarchief wordt bepaald of de archieven van particuliere instellingen voor overbrenging in aanmerking komen.

3. De toepassingsmogelijkheden

De resultaten van het institutioneel onderzoek, neergelegd in het RIO, worden daarna verwerkt in een wettelijk voorgeschreven selectie-instrument: de selectielijst, in PIVOT-termen het "basis selectiedocument" (BSD). De selectielijst is een lijst van handelingen die elk voorzien zijn van de waardering 'bewaren' of 'vernietigen'. De selectielijst volgt uit de beschrijving van het RIO. In overleg met de betreffende instelling(en) wordt aan de hand van deze selectielijst bezien welke gegevensbestanden voor 'de eeuwigheid' geselecteerd moeten worden en uiteindelijk overgebracht worden aan de Rijksarchiefdienst. De ontwerp selectielijst wordt ter inzage gelegd bij verscheidene instanties en de zorgdrager(s) bied(t)(en) de ontwerp-selectielijst aan aan de minister van OCenW. De definitieve selectielijst wordt vastgesteld door de zorgdrager(s) in kwestie en de minister/staatssecretaris van OCenW.

Wanneer de inhaaloperatie eenmaal voltooid is, zijn we er nog niet. In de toekomst moet worden voorkomen dat nieuwe achterstanden ontstaan bij selectie en overbrenging van gegevensbestanden. Om de toepassingsmogelijkheden van het institutioneel onderzoek ook voor de toekomst te kunnen garanderen, is het daarom noodzakelijk om ontwikkelingen in taken, handelingen en organisatie van de overheid, alsmede de grondslag van die taken en handelingen bij te houden. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de zorgdragers. Het RIO en het BSD kunnen gebruikt worden als basis voor de ontwikkeling van een structureel documentair informatieplan teneinde het beheer van de gegevensbestanden die de Rijksarchiefdienst na 20 jaar verwerft en het beheer van de gegevensbestanden bij de verantwoordelijke organen zelf te verbeteren.

Zo kan in samenwerking met de betreffende organen worden voorkomen, dat zich in de toekomst nieuwe, onbeheersbare stuwmeren van archief en andere gegevensbestanden zullen vormen.

4. Volumevermindering archieven en vergroting opslagcapaciteit

Ook op deze terreinen is PIVOT werkzaam. Volumevermindering kan voor bepaalde archieven worden bereikt door middel van substitutie: het overzetten van de informatie op een andere drager, bijvoorbeeld microfilm, microfiches en in de toekomst wellicht beeldplaat. Inmiddels kon uitbreiding van de opslagcapaciteit met ca. 25 km. van bestaande depots in het Algemeen Rijksarchief worden gerealiseerd door de installatie van verrijdbare stellingen (compactus).

Gewapend met de opgedane ervaring zal PIVOT ook over deze kwesties de rijksorganen kunnen adviseren, die daarmee bij het moderne gegevensbeheer weer hun voordeel kunnen doen.

INHOUD

1	VERANTWOORDING	X
2	RIJKSBEHEER VAN ROERENDE EN ONROERENDE ZAKEN	XX
2.1	Privaatrechtelijk versus publiekrechtelijk beheer	XX
2.2	Privaatrechtelijk beheer	XX
2.3	Geschiedenis van de domeinen	XX
2.4	Onroerende zaken	XX
2.5	Roerende zaken	XX
2.6	Wettelijk kader	XX
2.7	Samenvatting van de taken van de dienst Domeinen	XX
2.8	Ontvangsten van de dienst Domeinen	XX
3	ACTOREN	XX
4	HANDELINGEN	XX
4.1		ALGEMEEN XX
4.2		ONROERENDE ZAKEN XX
4.2.1	<i>verkrijging en vervreemding</i>	XX
4.2.2		<i>behartiging van eigendomsbelangen</i> XX
4.2.3		<i>uitgifte gebruiksrechten en andere benutting</i> XX
4.2.4		<i>onderhoud, verbetering en exploitatie</i> XX
4.3		ROERENDE ZAKEN XX
4.4		OVERIGE BEHEERSZAKEN XX
5	MACHINELEESBARE GEGEVENSBESTANDEN	XX
	GERAADPLEEGDE LITERATUUR	XX
	PIVOT-PUBLICATIES	XX

1 VERANTWOORDING

Dit rapport is een resultaat van het op 25 juni 1992 afgesloten convenant tussen de Secretaris-Generaal van het ministerie van Financiën en de Algemene Rijksarchivaris, waarin ondermeer afspraken zijn gemaakt over een institutioneel onderzoek 'naar de taakontwikkeling en de daaraan gekoppelde organisatorische ontwikkeling van het ministerie in de periode na 1940...!.

Het primaire doel van dit rapport is een instrument te bieden op basis waarvan een selectie kan plaatsvinden ten aanzien van de administratieve neerslag van de handelingen van de dienst Domeinen over de periode 1945-1994¹.

De selectie-keuzes, met overwegingen, zullen worden neergelegd in een *Basis Selectie Document* (BSD) dat de handelingen verdeelt in te bewaren, aan het Algemeen Rijksarchief over te dragen (neerslag van) handelingen en in op termijn te vernietigen (neerslag van) handelingen. De laatste categorie van handelingen wordt ook voorzien van een vernietigingstermijn.

Het taakgebied dat de minister van Financiën bestrijkt, is dat terrein van rijksoverheidsbemoeyenis waar het beleid ten aanzien van het samenstel van inkomsten en uitgaven van de Nederlandse overheid wordt vormgegeven en uitgevoerd. Een onderdeel van deze bemoeyenis is het uitoefenen van de eigendomsrechten ten aanzien van onroerende en roerende goederen van de Nederlandse staat: het privaatrechtelijk beheer. De materiële of publiekrechtelijke kant van het beheer is onderdeel van de taakuitvoering van de verantwoordelijke ministers.

De hoofdtaak van de minister van Financiën en voor deze de dienst Domeinen is het optimaal instandhouden en op commerciële basis benutten van het eigendom van de staat.

Zowel het materieel beheer als het privaatrechtelijk beheer van de onder het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ressorterende bossen en natuurterreinen is opgedragen aan de directie Staatsbosbeheer. Voorts wordt in Zuidelijk Flevoland en in het Lauwersmeergebied het domeinbeheer uitgeoefend door de Directie Flevoland (voorheen: Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders) van de Rijkswaterstaat die ressorteert onder het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Als beheerder van de domeingronden bij Het Loo is de rentmeester van het daaraan grenzende kroondomein aangewezen. Zowel het beheer dat uitgevoerd wordt door de directie Flevoland als het beheer dat uitgevoerd wordt door de genoemde rentmeester worden aangeduid als *bijzonder domeinbeheer*, waarvoor de minister van Financiën eindverantwoordelijk is. In dit rapport wordt geen verdere aandacht besteed aan het privaatrechtelijke beheer dat door deze organen wordt uitgevoerd. Andere PIVOT-rapportages, betrekking hebbend op de taken en handelingen van Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer, zullen hieraan wel aandacht besteden.

Het materieel beheer van eigendommen van de staat door de ministeries anders dan het ministerie van Financiën, dat immers onderdeel is van hun specifieke taakuitvoering, zal in dit rapport derhalve niet aan bod komen.

Samengevat beschrijft dit rapport in termen van handelingen de aan de dienst Domeinen gemandateerde of opgedragen taken waarvan de belangrijkste zijn:

- de uitvoering van de rechten en de nakoming van de verplichtingen voortvloeiende uit burgerrechtelijke betrekkingen van de staat ten aanzien van onroerende zaken;
- de zorg voor het in economisch opzicht zo nuttig mogelijk doen zijn van de onroerende zaken van de staat door het verlenen van gebruiksrechten tegen op commerciële basis berekende

---

¹ Het beginjaar van dit onderzoek is ingegeven door het feit dat de archieven van de dienst Domeinen tot en met ca. 1945 bewerkt zijn. De einddatum van dit onderzoek is 30 juni 1994.

- vergoedingen;
de vervreemding van overtollige roerende en onroerende zaken van de staat

Dit rapport is verder als volgt ingedeeld:

Hoofdstuk 2 geeft een beeld van het privaatrechtelijk en publiekrechtelijk beheer van eigendom van de staat; hoofdstuk 3 beschrijft de betrokken actoren; hoofdstuk 4 geeft een overzicht van de handelingen die uitgevoerd worden door de dienst Domeinen; en hoofdstuk 5 behandelt machineleesbare gegevensbestanden. Voorts is toegevoegd een overzicht van de geraadpleegde literatuur.

2 RIJKSBEHEER VAN ROERENDE EN ONROERENDE ZAKEN²

Het rijk heeft niet alleen als eigenaar het beheer van duizenden gebouwen en terreinen in handen maar ook zaken die volgens de wet staatseigendom zijn, zoals stranden en de rivieren met hun uiterwaarden. Met elkaar vormen deze zaken de *domeinen*, wat van oudsher de verzamelnaam is voor de onroerende eigendommen van het rijk. De dienst Domeinen vertegenwoordigt het rijk in zaken waarin de eigendoms kant van het staatsbezit een rol speelt. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer er overheidsgebouwen worden verkocht. Maar ook degene die een benzinstation wil beginnen of op staatsgrond wil jagen, moet met Domeinen praten over de vergoeding die daarvoor is verschuldigd. De dienst maakt op deze manier de eigendommen van het rijk zoveel mogelijk rendabel.

Een andere taak van Domeinen is het verkopen van roerende zaken die rijksdiensten niet meer nodig hebben: personal computers, kantoormeubilair, afgeschreven dienstauto's en voormalige legervoertuigen. Deze verkopen zijn openbaar.

De dienst is ook belast met de bewaring en eventuele teruggave, verkoop of vernietiging van zaken die in beslaggenomen zijn. Het kan gaan om onveilig vuurwerk en vervalste merkartikelen, maar ook om smokkelboten, dure auto's en andere zaken die worden aangetroffen in het bezit van verdachten van een misdrijf.

2.1 *Privaatrechtelijk versus publiekrechtelijk beheer*

Het beheer van onroerende en roerende zaken heeft twee kanten. Een rijksdienst gebruikt bij voorbeeld een kantoorgebouw om van daaruit zijn taken te kunnen uitvoeren. Bij deze rijksdienst berust dan het zogeheten materieel of publiekrechtelijk beheer. Naast dit beheer is er ook het domeinbeheer, dat wil zeggen het beheer als eigenaar. Dit beheer is privaatrechtelijk van aard; het doel is een object zuiver economisch gezien zo rendabel mogelijk te maken, voor zover dat mogelijk is naast het gebruik door de materieel beheerder. Het verschil tussen materieel en privaatrechtelijk beheer geeft een duidelijke beperking aan het werk van Domeinen. Neem het voorbeeld van iemand die een wegrestaurant of een benzinstation wil vestigen langs een rijksweg. Daarvoor is toestemming nodig van de materieel beheerder, in casu het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Deze zal letten op zaken als ruimtelijke ordening en verkeersveiligheid. Dit is de publiekrechtelijke kant van de zaak, waar Domeinen in de regel buiten staat. De beoogde gebruiker heeft daarnaast toestemming nodig van Domeinen voor wat betreft de privaatrechtelijke kant van de zaak. Hiertoe sluit Domeinen bijvoorbeeld een erfpachtcontract met de gebruiker. Daarin worden ook voorwaarden opgenomen over de hoogte van de jaarlijks te betalen vergoeding en de wijze waarop het terrein aan het einde van de gebruikstermijn moet worden opgeleverd.

2.2 *Privaatrechtelijk beheer*

Het beheer door de dienst Domeinen van de onroerende eigendommen van het rijk beslaat bijna 10.000 gebouwen en andere objecten, die met elkaar meer dan anderhalf miljoen hectare beslaan. Daarbij gaat het om landbouwgronden, natuur- en recreatieterreinen, bouwterreinen, wateroppervlakten en oevergronden. Bij elkaar komt dit neer op ongeveer 13% van de totale oppervlakte van Nederland. Domeinen is daarmee de grootste grondbezitter van ons land.

De privaatrechtelijke beheerstaak betekent dat Domeinen zoekt naar mogelijkheden tot de exploitatie van staatseigendommen. Daarbij kan worden gedacht aan:

- verhuur van leegstaande delen van rijkskantorencomplexen aan derden;
- regelingen treffen voor het medegebruik door particulieren van voorzieningen op staatsei-

---

² Het overgrote deel van de inhoud van dit hoofdstuk is ontleend aan de brochure *Domeinen in beeld*. Uitgave van de dienst Domeinen, april 1994.

- gdommen, zoals sportcomplexen van kazernes, festiviteiten op staatseigendommen, enzovoorts;
- medegebruik van militaire vliegvelden (landingsrechten);
  - verhuur van gebouwen aan zelfstandige of geprivatiseerde instellingen;
  - het gebruik regelen in verband met het aanleggen van leidingen, buizen, kabels en dergelijke.

Domeinen exploiteert ook nog staatseigendommen voor zover daar bij derden behoefte bestaat en er verder geen bezwaren tegen rijzen. Een voorbeeld is het onttrekken van bodemspecie (zand en grint) aan deze eigendommen. Domeinen verleent daartoe vergunningen voor zandwinningen in staatswater in geheel Nederland. Andere voorbeelden van exploitatie van staatseigendommen zijn het verlenen van ligplaatsen voor woon- en recreatieschepen, het regelen van de aanleg van laad- en losplaatsen, het in gebruik geven van oeverstroken aan agrariërs en industrieën, maar ook het geven van vergunningen aan gemeenten en particulieren voor strandpaviljoens. De vergoedingen worden op commerciële basis vastgesteld.

Materieel en privaatrechtelijk beheer worden in de regel niet in één hand gelegd. Deze scheiding bestaat om belangenvermenging te voorkomen. Er bestaan echter uitzonderingen op deze regel. Dit is onder meer het geval bij de agrarische domeingronden en -boerderijen. Hier is dan sprake van *volledig beheer*.

Een andere uitzondering op de regel van eenheid van privaatrechtelijk beheer vormt het beheer van de staatsbossen. De zorg voor het behoud en de verdere ontwikkeling van de bossen leidt tot een nauwe verwevenheid van materieel en privaatrechtelijk beheer. Het privaatrechtelijk beheer van staatsbossen is opgedragen aan de dienst van het Staatsbosbeheer van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Ook natuurterreinen en terreinen voor openbare openluchtrecreatie vallen onder het volledig beheer van Staatsbosbeheer.

Voor een aantal objecten zijn bijzondere regelingen getroffen. Dit zogeheten *bijzonder domeinbeheer* strekt zich uit tot de domeingronden bij Het Loo in Apeldoorn en tot Zuidelijk Flevoland en het Lauwersmeergebied.

Het ongeveer 3.000 hectare grote staatsdomein bij Het Loo is met ingang van 1 januari 1971 in volledig beheer bij Domeinen. Het boscomplex vormt wat flora en fauna betreft één natuurgebied met de aangrenzende gronden van het Kroondomein. Het vruchtgebruik van dit laatste terrein, dat zo'n 6.600 hectare beslaat, berust bij de drager van de kroon. Doel van het beheer is beide terreinen zoveel mogelijk als één natuurgebied in stand te houden. De door de Kroondrager benoemde rentmeester van het Kroondomein treedt tevens op als beheerder van het staatsdomein bij Het Loo. Tot zijn beheer behoort ook het paleispark Het Loo, dat ca. 575 hectare park en bos omvat. Het paleispark Het Loo vormt historisch gezien één complex met het rijksmuseum en de bijbehorende tuin, die in materieel beheer zijn bij het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

Het domeingebied in Zuidelijk Flevoland verkeert in de laatste fase van de inrichting. Hier en in het Lauwersmeergebied geldt een bijzondere regeling voor het privaatrechtelijk beheer, dat namens de minister van Financiën wordt uitgeoefend door de dienst Rijkswaterstaat, een onderdeel van het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Vanaf 1 januari 1997, wanneer de inrichtingsfase is afgerond, komen de staatseigendommen in deze gebieden in beheer bij de dienst Domeinen.

2.3 Geschiedenis van de domeinen

Om te weten te komen hoe de staat van oorsprong aan zijn domeinen komt, moet men ver terug in de geschiedenis. Het woord domeinen houdt verband met het Latijnse *dominus* wat heer betekent. Domeinen waren oorspronkelijk het bezit van de landsheer, waaraan deze inkomsten ontleende. In de middeleeuwen, toen het belastingstelsel nog niet zo ontwikkeld was als nu, trok de landsheer soms

van het ene naar het andere domein om zich daar te laten onderhouden. Van de huidige Domeinen behoorde tot 1795 een deel tot de grafelijke en stadhouderlijke domeinen. Ze bestonden vooral uit bossen en woeste gronden. Toen de Franse bezetting van Nederland een aanvang nam, zijn die domeinen overgegaan op de Bataafse Republiek, waarvan de staat de huidige rechtsopvolger is. Nadat Nederland een koninkrijk geworden was onder het huis van Oranje-Nassau, werd in 1822 bij wet bepaald dat de koning enkele van de oude familiebezittingen terugkreeg als schadeloosstelling voor het verlies, geleden tijdens de Franse overheersing. In 1848 gaf koning Willem II deze gebieden terug aan de staat op voorwaarde dat de drager van de Kroon de opbrengst ervan zou genieten. Ter onderscheiding van de andere domeinen werden deze goederen van toen af *kroondomeinen* genoemd. In 1863 werd het beheer van de kroondomeinen opnieuw wettelijk geregeld. De zogenoemde 'kroondomeinen 1863', zoals de gebieden werden genoemd, zijn in 1973 opgeheven en bij de staatsdomeinen gevoegd in het kader van een geheel nieuwe regeling van de financiële betrekkingen met het Koninklijk Huis.

De huidige eigendommen van de staat zijn wat herkomst betreft in vijf categorieën onder te verdelen:

1. Veel zaken zijn door het rijk gekocht om zijn publieke taak te kunnen vervullen, zoals gebouwen en kantoormeubilair;
2. Er zijn ook onroerende zaken die door de wet als staatseigendom worden aangemerkt. In het Burgerlijk Wetboek is bepaald dat alle onroerende zaken die geen andere eigenaar hebben, van de staat zijn. Dat geldt eveneens voor de bodem van de zee, de stranden tot aan de duinvoet, de grond waarop de openbare vaarwateren zich bevinden en de oevers van deze vaarwateren. Volgens het Burgerlijk Wetboek komen ook onbeheerde nalatenschappen aan de staat toe. De afdoening hiervan geschiedt door Domeinen;
3. Daarnaast bestaan er onroerende zaken die door bijzondere omstandigheden aan de staat toekomen. Zo zijn bij schuldsaneringsovereenkomsten delen van industrie- en havenschappen bij de staat in eigendom gekomen. Domeinen krijgt de taak deze gronden voor het schap voor een overeengekomen periode te reserveren en beheren. Tot deze categorie behoren ook de gronden afkomstig van ontginningsmaatschappijen die in de eerste helft van deze eeuw met inzet van werklozen in cultuur zijn gebracht;
4. Ook inpoldering heeft de staat gebieden opgeleverd. Op grond van de wet van 1918 tot afsluiting en droogmaking van de Zuiderzee, zijn achtereenvolgens met gemeenschapsgeld de Wieringermeer, de Noordoostpolder, Oostelijk Flevoland en Zuidelijk Flevoland ingepolderd en in cultuur gebracht. Ook het Lauwersmeer is ingepolderd en deels drooggelegd. De stedelijke en dorpsgebieden zijn overgegaan in de handen van gemeenten. De agrarische gronden worden door Domeinen verpacht, in erfpacht uitgegeven of zo mogelijk verkocht. Ook hebben de uitgevoerde Delta-werken nieuw land opgeleverd, bijvoorbeeld 3.000 hectare in het Grevelingengebied.
5. Tot slot zijn er eigendommen die van oudsher van de staat zijn en waarvan het beheer bij Domeinen berust. Zo zijn, zoals gezegd, voormalige bezittingen van de Kroon in handen van de staat gekomen. De Staat der Nederlanden is, op grond van artikel 247 van de Staatsregeling voor het Bataafse Volk van 1798, de rechtsopvolger van de vroegere Verenigde Oostindische Compagnie, zodat Domeinen bij berging van de lading van oude scheepswrakken soms aanspraak kan maken op een deel van de opbrengst. In 1968 werd voor het eerst met de vinder van het in 1711 bij de Shetland-eilanden vergane schip *De Liefde* een overeenkomst gesloten, op grond waarvan die vinder de rechten van de Staat onder bepaalde voorwaarden verkreeg, met de verplichting een vierde gedeelte van de waarde der geborgen goederen aan de Staat af te staan.

2.4 Onroerende zaken

Elke rijksdienst mag zelfstandig overgaan tot aankoop van onroerende (en roerende) zaken, voor zover de dienst deze nodig heeft voor de uitoefening van zijn publieke functie en zijn budget ruimte biedt. Domeinen werkt desgevraagd mee aan de verkrijging van onroerende zaken. Domeinen geeft juridisch en financieel advies en stelt de concept-koopacte op. De bevoegdheid tot verkoop van onroerende en roerende staatseigendommen is bij wet voorbehouden aan Domeinen, die daarbij zorgvuldige spelregels in acht neemt. De onroerende zaken die Domeinen te koop aanbiedt, zijn van velerlei aard: kantoorpanden, kazernes, scholen, voormalige douanekantoren, bouwterreinen, (dienst-)woningen, agrarische gronden, boerderijen, forten, bunkers, enzovoorts.

In het kort verloopt het verkoopproces als volgt. Een rijksdienst meldt het voornemen te verhuizen aan Domeinen; Domeinen verricht een onderzoek naar de status bij oplevering; de rijksdienst draagt het (materieel) beheer over aan Domeinen; Domeinen gaat na of andere rijksdiensten geïnteresseerd zijn in het object; Domeinen gaat na of lagere overheden geïnteresseerd zijn in het object; uiteindelijk brengt Domeinen het object in de verkoop (openbaar, ondershands of via een makelaar).

Domeinen is met een bezit van (in 1994) 125.000 hectare de grootste eigenaar van landbouwgrond in Nederland. In 1971 bedroeg het bezit ruim 228.000 hectare. Het grootste areaal, 85.000 hectare, is het zogeheten 'nieuwe land', de polders die de staat heeft onttrokken aan de voormalige Zuiderzee. Het overgrote deel van de landbouwgronden van Domeinen is in pacht of erfpacht uitgegeven aan particulieren. Pacht kan worden onderscheiden in hoeven en los land. Bij hoeven zijn zowel de gebouwen als de bijbehorende cultuurgrond eigendom van de staat, terwijl los land betrekking heeft op land zonder gebouwen. De pachtprijzen worden bepaald aan de hand van landelijk vastgestelde pachtnormen. In geval van erfpacht zijn de aanwezige gebouwen in eigendom bij de erfpachter, de cultuurgrond is in erfpacht uitgegeven. Bij erfpacht is de jaarlijkse canon gekoppeld aan het niveau van de pachtprijzen van soortgelijke in pacht uitgegeven gronden. Begin jaren zeventig is het instituut Grondbank ingesteld door de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Dit stelsel is ondermeer bedoeld om de financieringslast van agrarische ondernemers te verlichten bij bedrijfsvergroting of bedrijfsovername. De overheid koopt gronden aan en geeft deze vervolgens in erfpacht uit. De canon wordt bepaald op een percentage van de aankoopprijs. Het bureau Beheer Landbouwgronden is belast met de uitvoering van dit stelsel. Nadat de gronden in erfpacht zijn uitgegeven en de taak van het bureau in die regio is afgerond, vindt overdracht plaats aan Domeinen. Het beleid van Domeinen bij de eerste uitgifte van gronden in Zuidelijk Flevoland is erop gericht knelpunten op het oude land op te lossen. Tot 1984 zijn er door Domeinen nagenoeg geen landbouwgronden verkocht. De rijksoverheid was destijds van mening dat dit bezit permanent beschikbaar diende te zijn voor landbouwstructurele doeleinden en voor het oplossen van knelpunten in het algemeen belang. In 1984 is het beleid principieel gewijzigd. Vanaf dat moment werd de instandhouding van agrarische eigendommen van de staat niet meer noodzakelijk geacht. Wel dient bij de verkoop rekening te worden gehouden met landbouwstructurele belangen. Verkoop vindt in alle gevallen plaats tegen marktconforme prijzen. Deze worden in het algemeen vastgesteld door externe deskundigen.

Na voltooiing van de inrichting door het ministerie van Verkeer en Waterstaat werd het beheer van de agrarische gronden overgedragen aan gemeenten, waterschappen, Staatsbosbeheer en Domeinen. Domeinen heeft nu het beheer van de landbouwgronden in de Wieringermeer, de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland. Per 1 januari 1997 zal Zuidelijk Flevoland daaraan worden toegevoegd. In het noorden van Nederland is de staat eigenaar van diverse complexen ontginningsgrond. In de jaren dertig zijn, veelal door lokale overheden, ontginningsmaatschappijen opgericht die gronden in eigendom verwierven. De ontginning van deze gronden was bedoeld als werkverschaffing en ter verbetering van de landbouwstructuur. Vanwege financiële problemen is het beheer van deze maatschappijen overgegaan naar de staat. In 1966 zijn de ontginningen definitief stopgezet. In het noorden is ook het belangrijkste areaal grondbankgronden gelegen.

In het zuidwesten van Nederland heeft de staat aanzienlijke oppervlakten landbouwgrond in eigendom die van oorsprong afkomstig zijn van het huis van Oranje-Nassau. Het merendeel van deze Nassause domeinen (landbouwgronden) ligt in de noordwesthoek van Noord-Brabant. De voormalige Kroondomeingronden zijn hoofdzakelijk gelegen te Kloosterzande, Tholen, Dinteloord, Biesbosch en in Oost-Brabant (Mill). In Zeeland heeft de staat door inpoldering van gebieden landbouwgronden verkregen (Braakman-, Dijckmeester- en Quarlespolder). Ook door het droogvallen van gronden als gevolg van de Deltawerken zijn gronden aan de staat toegevallen.

2.5 Roerende zaken

Afhankelijk van herkomst en aard vallen de roerende zaken van Domeinen in één van de volgende categorieën:

1. Een belangrijke taak van Domeinen is de verkoop van overtollige zaken, afkomstig van andere rijksdiensten. Dit kan de complete inventaris van een ministerie betreffen, maar ook een partij vangrails, een hefbrug, een kast, een safe, enzovoorts;
2. Eén van de taken waarmee Domeinen is belast, is de bewaring van door Justitie, Douane of andere officiële opsporingsinstanties inbeslaggenomen zaken. Nadat er een beslissing is genomen over de betrokken zaak, wordt deze ofwel verkocht, ofwel teruggegeven aan de eigenaar, ofwel vernietigd;
3. Zaken die, gelet op strategische belangen, niet voor verkoop aan particulieren in aanmerking komen, worden na vooroverleg tussen vertegenwoordigers van de ministeries van Financiën (Domeinen), Defensie, Economische Zaken en Buitenlandse Zaken, aan regeringen van andere landen verkocht. Voorbeelden zijn: fregatten, vliegtuigen, tanks, wapens, enzovoorts;
4. Wanneer de Belastingdienst een executoriale verkoping houdt ter vereffening van de belastingschuld van betrokkenen, kunnen er roerende zaken door de rijksbieder aangekocht worden. Deze aangekochte roerende zaken worden vervolgens door Domeinen bij openbare inschrijving verkocht.

Overtollige en verbeurdverklarde zaken worden door Domeinen als regel in het openbaar bij inschrijving verkocht.

2.6 Wettelijk kader

De Comptabiliteitswet, die het beheer van de financiën van het rijk als onderwerp heeft, belast de minister van Financiën met het vermogensbeheer van de staat. Het privaatrechtelijk beheer van aan de staat toebehorende en toevertrouwde roerende en onroerende zaken is daar onderdeel van en wordt geregeld in artikel 27, tweede lid van eerdergenoemde wet (Stb. 1991, 752). De Memorie van toelichting bij de 4e wijziging van de Comptabiliteitswet 1976 beschrijft dit beheer als: *het verrichten van alle rechtshandelingen die voortvloeien uit de positie van de Staat als eigenaar. Het betreft zowel de uitoefening van rechten (o.a. maatregelen tegen inbreuken op het eigendomsrecht, verkoop van zaken, erfpachtsuitgiften, verpachtelingen, verhuringen en andere ingebruikgevingen, het aangaan van dadingen en grensregelingen, afkoop van grondrenten, het bevorderen van de afwikkeling van onbeheerde nalatenschappen) als de nakoming van verplichtingen (waaronder de behandeling en de betaling van zakelijke lasten en belastingen)*. De vakministers zijn verantwoordelijk voor het materieel of publiekrechtelijk beheer; dit wordt geregeld in artikel 19, derde lid van eerdergenoemde wet.

De globale bevoegdheden en verantwoordelijkheden voor het beheer zijn zoals gezegd beschreven in de Comptabiliteitswet. Met de vierde wijziging van de Comptabiliteitswet in 1992 werden onderstaande regelingen die tot dan de basis waren voor de bevoegdheden van de minister van Financiën, ingetrokken:

- Comptabiliteitswet 1976 (Stb. 1976, 671), art.38;
- Wet van den 27-sten December 1840, tot opheffing van het Amortisatie-Syndicaat (Stb. 1840, 77/ingetrokken bij wet Stb. 1991, 752);
- Koninklijk Besluit van 22 maart 1841, no. 112/ingetrokken bij wet Stb. 1991, 752).

Specifieke regelingen die onder meer van toepassing zijn (of waren):

periode 1945-1977

- Comptabiliteitsbesluit 1937 (Stb. 1937, 484); vervangen door Comptabiliteitsbesluit 1956 (Stb. 1956, 534)
- Wet van 24 januari 1952 houdende enige bepalingen omtrent de domeinen (Stb. 1952, 37); verving de Wet van den 29sten Augustus 1848, omtrent den verderen verkoop van Domeinen (Stb. 39), de Wet van de 22sten December 1850 betreffende dadingen over domaniale zaken (Stb. 99) en de Verordening van de Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandse gebied van 4 October 1940 betreffende de vervreemding van Domeinen en het aangaan van dadingen over domaniale zaken (Verordeningenblad 1940, no. 159)
- Wet tot beëindiging van de overheidstaken met betrekking tot de zaken van de voormalige Wees- en Momboirkamers en het beheer van vicarieën, alsmede afkoop van onveranderlijke lasten (Stb. 1974, 700); verving Wet van den 20sten Augustus 1859, tot voorziening in het beheer, bedoeld in art.11 der wet van 5 Maart 1852 (Stb. 45), houdende regeling der zaken van de voormalige Wees- en Momboirkamers (Stb. 1859, 95)
- Besluit inbeslaggenomen voorwerpen (Stb. 1959, 2).

periode 1977-1994

- Besluit beheer overtollige rijksgoederen, Stb. 1977, 473);
- Wet tot beëindiging van de overheidstaken met betrekking tot de zaken van de voormalige Wees- en Momboirkamers en het beheer van vicarieën, alsmede afkoop van onveranderlijke lasten (Stb. 1974, 700);
- Besluit inbeslaggenomen voorwerpen (Stb. 1959, 2);
- Wet houdende regelen omtrent de opheffing van het recht van de dertiende penning (Stb. 1984, 443).

2.7 Samenvatting van de taken van de dienst Domeinen

De taken van de dienst Domeinen zijn³:

- de uitvoering van de rechten en de nakoming van de verplichtingen voortvloeiende uit burgerrechtelijke betrekkingen van de staat ten aanzien van onroerende zaken;
- de zorg voor het in economisch opzicht zo nuttig mogelijk doen zijn van de onroerende zaken van de staat door het verlenen van gebruiksrechten tegen op commerciële basis berekende vergoedingen;
- het meewerken aan ruilverkavelingen;
- het aangaan van overeenkomsten ter beëindiging van geschillen omtrent rechten op onroerende zaken of ter vaststelling van onzekere of wisselende begrenzingen van gronden en wateren;
- het bevorderen van de afwikkeling van onbeheerde nalatenschappen en het in bezit nemen van een batig saldo, zo nodig optreden van de staat bij erfrechtelijke verkrijgingen voor of schenkingen aan de staat;
- het bevorderen van de afkoop van aan de staat toekomende grondrenten en dergelijke

---

³ Jaarverslag 1992 Dienst der Domeinen.

- inkomsten;
- het meewerken (formalisieren) in bepaalde gevallen van verkrijging van onroerende zaken voor de staat e.a.;
- de registratie van de rechten en verplichtingen van de staat ten aanzien van roerende en onroerende zaken;
- de registratie van de uit het beheer en de vervreemding van de roerende en onroerende zaken voortvloeiende vorderingen en schulden en de zorg voor de tijdige inning of betaling daarvan;
- de vervreemding van overtollige roerende en onroerende zaken van de staat;
- de vernietiging van overheidsarchieven;
- het treffen van regelingen ten aanzien van de berging van scheepswrakken waarop de staat rechten kan doen gelden.

De belangrijkste elementen van het domeinbeheer van onroerende goederen worden gevormd door:

- het verlenen van gebruiksrechten tegen op commerciële basis berekende vergoedingen;
- de zorg voor het onderhoud en de instandhouding, voor zover de daaraan verbonden ten laste komen van de dienst domeinen;
- de behandeling van zakelijke lasten;
- het registreren van rechten en verplichtingen.

2.8 Ontvangsten van de dienst Domeinen

De exploitatie en verkoop van roerende en onroerende zaken van de staat op commerciële basis levert de schatkist elk jaar opnieuw een groot bedrag op. In het navolgende overzicht zijn de inkomsten in het jaar 1992 gespecificeerd weergegeven:

omschrijving	ontvangsten in duizenden guldens
- inkomsten uit de domeinen	216.768
- opbrengsten van de verkochte roerende zaken en opgeld	89.893
- verkopen van domeinen (onroerende zaken)	166.935
- overdracht van onroerende zaken aan andere diensten	5.000
- rente	10.760
- onbeheerde nalatenschappen	1.444
- overige ontvangsten	7.306
Totaal	498.106

In het jaar 1971 waren de inkomsten van de dienst als volgt:

omschrijving	ontvangsten in miljoenen guldens
- inkomsten uit de domeinen	60,3
- opbrengsten van de verkochte roerende zaken	14,1
- verkopen van domeinen (onroerende zaken)	47,5
- verkoop bodemmaterialen	12
- overige ontvangsten	2,9
Totaal	136,8

3 ACTOREN

De **minister van Financiën** is formeel belast met het privaatrechtelijke beheer van staatseigendom. Het beleid wordt op hoofdlijnen door deze minister vormgegeven.

De uitvoerende bevoegdheden op het beleidsterrein zijn door de minister van Financiën gemandateerd naar de **dienst Domeinen**, ressorterend onder het ministerie van Financiën⁴. Deze dienst is ook belast met het publiekrechtelijk beheer van goederen die op de begroting van het ministerie van Financiën staan. De organisatie van de dienst met ingang van 1 januari 1994 gewijzigd. In Den Haag is de (centrale) directie Domeinen gevestigd. Voor de onroerende zaken zijn er 5 regionale directies gevormd. Voor de roerende zaken is er één directie in het leven geroepen waaronder 5 regio-eenheden ressorteren. Voordien bestond de dienst uit 6 inspecties en 5 rentambten der Domeinen. De rentambten op het oude land beheerden de agrarische bezittingen van de staat. De inspecties en de rentambten voerden een meer algemeen beheer, dat wil zeggen, dat zij betrokken waren bij de verwerving, het beheer en de verkoop van alle soorten -dus niet alleen agrarische- onroerende en roerende zaken van de staat in hun gebied. Inspecties waren bovendien belast met de bewaring en eventuele teruggave, verkoop of vernietiging van inbeslaggenomen goederen. Tot de dienst behoorde verder het Centraal Domein Administratiekantoor dat belast was met de invordering en de betaling van bedragen verschuldigd aan en door de dienst. Ook verzorgde het kantoor de financiële administratie van de dienst en de administratie van de onroerende goederen. Door een reorganisatie tussen 1969 en 1971 was het aantal inspecties al teruggebracht van 17 naar 6.

Zoals in het vorige hoofdstuk aangegeven zijn een aantal andere ministers belast met het privaatrechtelijk beheer met betrekking tot specifieke objecten.

Het privaatrechtelijk beheer van de staatsbossen, natuurterreinen en terreinen voor openbare openlucht recreatie is opgedragen aan de **dienst van het Staatsbosbeheer** dat ressorteert onder het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Het privaatrechtelijk beheer in Zuidelijk Flevoland en in het Lauwersmeergebied wordt, namens de minister van Financiën, uitgevoerd door de **directie Flevoland van de dienst Rijkswaterstaat** van het ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Zoals eerder aangegeven wordt in deze rapportage alleen het handelen van de dienst Domeinen weergegeven. In andere rapporten zal het privaatrechtelijk beheer van de overige actoren in kaart worden gebracht.

Alle handelingen uit het navolgende hoofdstuk worden uitgevoerd dan wel voorbereid door de dienst Domeinen. Dit houdt in dat de handelingen door of vanwege de minister van Financiën plaatsvinden, maar dat de feitelijke uitvoering geschiedt door de dienst Domeinen.

---

⁴ Bij beschikking van de staatssecretaris van Financiën werd vastgesteld de *Instructie Domeinen* (27 oktober 1978, nummer 378-14266, laatstelijk gewijzigd per 1 september 1989). De delegatie van bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de minister van Financiën aan de dienst der Domeinen was in deze instructie geregeld. Per 1 januari is de dienst Domeinen gereorganiseerd. Ten behoeve van de nieuwe organisatie is een handboek Administratieve Organisatie opgesteld dat de opzet van de administratieve organisatie beschrijft. In het handboek is mede de mandatering van bevoegdheden van de staatssecretaris van Financiën naar de dienst Domeinen (opnieuw) beschreven. De genoemde instructie is per 1 januari 1994 ingetrokken.

4 HANDELINGEN⁵

De grondslag voor het handelen van de minister van Financiën (dienst Domeinen) is ten aanzien van de uitvoering van de rechten en de nakoming van de verplichtingen voortvloeiende uit burgerrechtelijke betrekkingen van de staat ten aanzien van onroerende zaken in de periode 1992-1994 artikel 27, lid twee van de Comptabiliteitswet. Voordien vormden de grondslag:

- Comptabiliteitswet 1976 (tot de wijziging in 1992), artikel 38;
- Wet van den 27-sten December 1840, tot opheffing van het Amortisatie-Syndicaat (Stb. 1840, 77/ingetrokken bij wet Stb. 1991, 752);
- Koninklijk Besluit van 22 maart 1841, no. 112/ingetrokken bij wet Stb. 1991, 752).

De grondslag van de navolgende handelingen ter vervulling van bovenstaande taak zijn in alle gevallen de genoemde wetten en KB. Bij de overige handelingen is zoveel mogelijk een specifieke grondslag genoemd.

De actor is ten aanzien van alle navolgende handelingen:

minister van Financiën (dienst Domeinen).

4.1 ALGEMEEN

(1) Het voorbereiden van het beleid inzake het beheer van roerende en onroerende zaken van de staat.
periode 1945-1994

(2) Het opstellen van beleidsregels inzake roerende en onroerende zaken.
produkt b.v. aanschrijvingen en circulaire
periode 1945-1994

(3) Het registreren van gegevens met betrekking tot het beheer van roerende en onroerende zaken.
produkt o.a. gegevens in digitale vorm
nb Zie hoofdstuk 5.
periode 1945-1994

(4) Het opstellen van periodieke verslagen.
periode 1945-1994

---

⁵ In dit hoofdstuk zijn de handelingen opgenomen die door de dienst Domeinen in het kader van zijn taakuitvoering worden verricht.
De voor dit onderzoek verzamelde handelingen zijn verwerkt in uniek genummerde datablokken die opgebouwd zijn uit de navolgende items:
handeling; grondslag; produkt; en periode.

Het item handeling geeft de door een actor verrichte handeling. De door PIVOT gehanteerde definitie van handeling is: *een complex van activiteiten, dat verricht wordt door één of meer (overheids-)organisaties (actoren), dat voortvloeit uit een bevoegdheid en dat een produkt naar de omgeving oplevert.*

Het item grondslag geeft de (wettelijke) basis van de handeling.

Bij het item produkt is zoveel als mogelijk het bestuurlijk-juridisch niveau aangegeven waarin de handeling heeft geresulteerd, maar dan slechts wanneer dit een aanvulling betekent op de bewoordingen van de betreffende handeling.

Het item periode geeft de jaren aan waarin de handeling werd verricht.

- (5) Het jaarlijks ten behoeve van de Staten-Generaal opstellen van opgaven van:
- de vervreemdingen van onroerende zaken van de staat (periode 1945-1977);
  - de afkoop van domaniale tienden en prestatieën (periode 1945-1952)
  - de overeenkomsten ter beëindiging van geschillen over rechten op onroerende zaken waarbij de staat betrokken is (periode 1945-1977).
- grondslag Wet van 24 januari 1952 houdende enige bepalingen omtrent de domeinen (Stb. 1952, 37) art.4; verving Wet van den 29sten Augustus 1848, omtrent den verderen verkoop van Domeinen (Stb. 1848, 39) art.4 en Wet van de 22sten December 1850 betreffende dadingen over domaniale zaken (Stb. 1850, 99) art.3
- periode 1945-1977 (1952)

4.2 ONROERENDE ZAKEN

4.2.1 verkrijging en vervreemding

Elke rijksdienst mag zelfstandig overgaan tot aankoop van onroerende (en roerende) zaken, voor zover de dienst deze nodig heeft voor de uitoefening van zijn publieke functie en zijn budget ruimte biedt. Domeinen werkt desgevraagd mee aan de verkrijging van onroerende zaken. Domeinen geeft juridisch en financieel advies en stelt de concept-koopacte op. De bevoegdheid tot verkoop van onroerende en roerende staatseigendommen is bij wet voorbehouden aan Domeinen, die daarbij zorgvuldige spelregels in acht neemt.

- (6) Het verkrijgen van onroerende zaken.
- nb Door middel van (o.a):
- aankoop;
  - aankoop door Rijkswaterstaat;
  - verkrijging door onteigening;
  - overdracht beheer door Staatsbosbeheer;
  - erfpacht aan de staat;
  - opstalrecht aan de staat;
  - huur van gebouwen door de staat;
  - huur van ongebouwd door de staat;
  - pacht door de staat;
  - andere gebruiksrechten voor de staat.

produkt overeenkomsten
periode 1945-1994

- (7) Het verlenen van medewerking bij de aankoop van onroerende zaken door andere rijksdiensten.
- periode 1945-1994

- (8) Het vervreemden van onroerende zaken.
- nb Door middel van (o.a):
- onderhandse verkoop;
  - openbare verkoop;
  - afstand door onteigening;
  - overdracht eigendom wegen;
  - overdracht eigendom andere waterstaatswerken;
  - overdracht beheer aan Staatsbosbeheer;
  - verkoop heerlijk visrecht;
  - onderhandse verkoop landbouwgronden pachtvrij;
  - onderhandse verkoop landbouwgronden verpacht;
  - onderhandse verkoop agrarische erven en boerderijen;

- onderhandse verkoop dienstwoningen;
- onderhandse verkoop defensieobjecten;
- onderhandse verkoop HBO-gebouwen;
- onderhandse verkoop VO-gebouwen;
- onderhandse verkoop WVC-objecten;
- onderhandse verkoop ambassade-objecten;
- onderhandse verkoop RGD-objecten;
- onderhandse verkoop ARBVO-objecten;
- onderhandse verkoop belastingdienst-objecten;
- openbare verkoop agrarische erven en boerderijen;
- openbare verkoop voormalige dienstwoningen;
- openbare verkoop defensie objecten;
- openbare verkoop HBO-gebouwen;
- openbare verkoop VO-gebouwen;
- openbare verkoop WVC-objecten;
- openbare verkoop ambassade-objecten;
- openbare verkoop RGD-objecten;
- openbare verkoop ARBVO-objecten;
- openbare verkoop belastingdienst-objecten;
- overige vervreemdingen, zoals schenkingen.

produkt overeenkomsten
periode 1945-1994

- (9) Het ruilen van onroerende zaken.
nb Door middel van (o.a):
- ruiling;
  - dading;
  - grensregeling;
  - ruilverkaveling en landinrichting;
  - overdracht beheer aan en door Staatsbosbeheer.

produkt overeenkomsten
periode 1945-1994

- (10) Het vestigen van erfdiensbaarheden en van andere beperkingen ten behoeve en ten laste van onroerende zaken.

produkt overeenkomsten
periode 1945-1994

- (11) Het vestigen van B.P.-rechten ten laste van onroerende zaken.

produkt overeenkomsten
periode 1945-1994

opmerking Het betreft (tijdelijke) gebruiksrechten van de staat op onroerende goederen van rechthebbenden (hier: de staat) ter realisering van openbare werken (Wet van den 13den Mei 1927, tot opheffing van privaatrechtelijke belemmeringen (Stb. 1927, 159), art.1.

4.2.2 behartiging van eigendomsbelangen

- (12) Het machtigen van diensten, fondsen en staatsbedrijven tot het verrichten van beheersdaden met betrekking tot onroerende zaken.

periode 1945-1994

- (13) Het bezwaarmaken tegen bestemmings- en streekplannen en landinrichtingsprojecten en het eventueel naar aanleiding daarvan vorderen van planschadevergoeding.

periode 1945(?)-1994

- (14) Het bezwaarmaken tegen de aanwijzing als (natuur)-monument of beschermd stads- of dorpsgezicht van onroerende zaken.

periode 1945(?)-1994

- (15) Het overeenstemmen met de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij met betrekking tot de aanwijzing van onroerende zaken als natuurmonument.

grondslag Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572), art. 21, tweede lid

periode 1968-1994

4.2.3 uitgifte gebruiksrechten en andere benutting

De privaatrechtelijke beheerstaak betekent dat Domeinen zoekt naar mogelijkheden tot de exploitatie van staatseigendommen. Daarbij kan worden gedacht aan:

- verhuur van leegstaande delen van rijkskantorencomplexen aan derden;
- regelingen treffen voor het medegebruik door particulieren van voorzieningen op staatseigendommen, zoals sportcomplexen van kazernes, festiviteiten op staatseigendommen, enzovoorts;
- medegebruik van militaire vliegvelden (landingsrechten);
- verhuur van gebouwen aan zelfstandige of geprivatiseerde instellingen;
- het gebruik regelen in verband met het aanleggen van leidingen, buizen, kabels en dergelijke.

Domeinen exploiteert ook nog staatseigendommen voor zover daar bij derden behoefte bestaat en er verder geen bezwaren tegen rijzen. Een voorbeeld is het onttrekken van bodemspecie (zand en grint) aan deze eigendommen. Domeinen verleent daartoe vergunningen voor zandwinningen in staatswater in geheel Nederland. Andere voorbeelden van exploitatie van staatseigendommen zijn het verlenen van ligplaatsen voor woon- en recreatieschepen, het regelen van de aanleg van laad- en losplaatsen, het in gebruik geven van oeverstroken aan agrariërs en industrieën, maar ook het geven van vergunningen aan gemeenten en particulieren voor strandpaviljoens. De vergoedingen worden op commerciële basis vastgesteld.

- (16) Het in materieel beheer of administratief beheer overdragen van (overtollige) onroerende zaken aan diensten, fondsen en staatsbedrijven.

grondslag Besluit beheer overtollige rijksgoederen (Stb. 1977, 473), art. 6; verving Comptabiliteitsbesluit 1956 (Stb. 1956, 534), art. 7 en 8; verving Comptabiliteitsbesluit 1937 (Stb. 1937, 484), art. 6 en 7

produkt processen-verbaal

periode 1945-1994

- (17) Het uitgeven in erfpacht van onroerende zaken.

nb Met betrekking tot (o.a):

- grond en water;
- wegrestaurants;
- hoeven;
- (agrarische) erven;
- losland;
- grondbank.

produkt overeenkomsten

periode 1945-1994

(18) Het uitgeven in opstalrecht van onroerende zaken.
produkt overeenkomsten
periode 1945-1994

(19) Het uitgeven in pacht van onroerende zaken.
nb Met betrekking tot (o.a.):
- hoeven;
- losland.
produkt overeenkomsten
periode 1945-1994

(20) Het verkopen van veldvruchten, grasgewas, e.d.
produkt overeenkomsten
periode 1945-1994

(21) Het aannemen van vee ter inscharing.
produkt overeenkomsten
periode 1945-1994
opmerking Inscharing is een juridische figuur uit de pachtwetgeving.

(22) Het uitgeven in huur en (mede-)gebruik van onroerende zaken.
nb Met betrekking tot (o.a.):
(huur)
- grond en water;
- kampeerterreinen;
- woningen;
- woningen Molukse wijk;
- woonoorden;
- dienstwoningen;
- bedrijfsgebouwen;
- overige opstallen;
- veren;
(gebruik en medegebruik)
- gebouwen in slechte staat;
- grond voor wegenwachtstations;
- voortzetting gebruik na aankoop;
- gebouwen en terreinen;
- vliegvelden;
- schietbanen;
- ligplaats woonboot, leurlichters en bunkerschepen.
produkt overeenkomsten
periode 1945-1994

(23) Het uitgeven in huur van onroerende zaken.
nb Met betrekking tot (o.a.):
- jachtgenot;
- waterwildjacht;
- jachtvergunningen;
- oester- en mosselpercelen;
- beroeps- en sportvisserij;
- visvergunningen;
- looprechtvergunningen.
produkt overeenkomsten
periode 1945-1994

(24) Het ingebruikgeven van onroerende zaken.

nb Met betrekking tot:

(*winning van*)

- zand en grint;
- schelpen;
- andere bodemmaterialen;
- storten en wassen van bodemmaterialen;

(*hebben van*)

- zuig- en persleidingen;
- toegangseulen.
- benzinestations;
- horecavoorzieningen;
- standplaatsen;
- steigers en meerpalen;
- ligplaats recreatievaartuigen;
- ligplaats andere vaartuigen;
- stortplaatsen huisvuil;
- kabels, buizen en draden;

- seismisch en vibroseismisch onderzoek;
- winning delfstoffen;
- bosbouwkundig beheer;
- gebruik met onderhoudsplicht;
- medegebruik door personeel;
- overig gebruik.

produkt vergunningen

periode 1945-1994

(25) Het jaarlijks, in overleg met Rijkswaterstaat, vaststellen van standaard-tarieven met betrekking tot vergoedingen inzake bepaalde ingebruikgevingen van onroerende zaken.

periode 1945-1994

4.2.4 onderhoud, verbetering en exploitatie

(26) Het controleren van de zakelijke lasten met betrekking tot onroerende zaken.

periode 1945-1994

(27) Het onderhouden, instandhouden en verbeteren van onroerende zaken, waaronder de bouw van boerderijen en andere opstallen.

periode 1945-1994

(28) Het exploiteren van agrarische bedrijven in eigen beheer.

periode 1945-1994

opmerking

Het betreft hier de exploitatie in eigen beheer van een aantal boerderijen in o.a. de IJsselmeerpolders, de Wieringermeer en in Veenhuizen. De bedrijfsleider van een dergelijke boerderij is een ambtenaar. De exploitatie gebeurt om de navolgende redenen:

- Het verkrijgen van gegevens en inzichten over de invloeden die de technische en de algemene economische ontwikkelingen hebben op de bedrijfsopzet en de bedrijfsvoering bij het ontwerpen en het inrichten van nieuwe gebieden;

- Het verschaffen van gegevens die voor een doelmatig en verantwoord eigenaarsbeheer onmisbaar zijn en die niet op andere wijze kunnen worden verkregen;
- Bovendien leveren deze bedrijven gegevens op voor instituten die landbouw-economisch onderzoek verrichten.

4.3 ROERENDE ZAKEN

Een belangrijke taak van Domeinen is de verkoop van overtollige zaken, afkomstig van andere rijksdiensten. Dit kan de complete inventaris van een ministerie betreffen, maar ook een partij vangrails, een hefbrug, een kast, een safe, enzovoorts.

Zaken die, gelet op strategische belangen, niet voor verkoop aan particulieren in aanmerking komen, worden na vooroverleg tussen vertegenwoordigers van de ministeries van Financiën (Domeinen), Defensie, Economische Zaken en Buitenlandse Zaken, aan regeringen van andere landen verkocht. Voorbeelden zijn: fregatten, vliegtuigen, tanks, wapens, enzovoorts.

- (29) Het overdragen van overtollige roerende zaken aan diensten, fondsen, bedrijven en aan derden.
 grondslag Besluit beheer overtollige rijksgoederen (Stb. 1977, 473), art.4; verving Comptabiliteitsbesluit 1956 (Stb. 1956, 534), art.3; verving Comptabiliteitsbesluit 1937 (Stb. 1937, 484), art.3
 produkt processen-verbaal
 periode 1945-1994
- (30) Het bemiddelen in de ruiling van overtollige roerende zaken tussen diensten, fondsen en bedrijven.
 grondslag Besluit beheer overtollige rijksgoederen (Stb. 1977, 473), art.5
 produkt processen-verbaal
 periode 1977-1994
- (31) Het in bruikleen geven van overtollige roerende zaken aan diensten, fondsen, bedrijven en aan derden.
 grondslag Besluit beheer overtollige rijksgoederen (Stb. 1977, 473), art.6
 produkt processen-verbaal
 periode 1977-1994
- (32) Het vervreemden van overtollige roerende zaken van diensten, fondsen en bedrijven d.m.v:
 - verkoop bij openbare of onderhandse inschrijving;
 - onderhandse verkoop (waaronder roerende zaken met een militaire strategische bestemming).
 grondslag Besluit beheer overtollige rijksgoederen (Stb. 1977, 473); verving Comptabiliteitsbesluit 1956 (Stb. 1956, 534), art.4; verving Comptabiliteitsbesluit 1937 (Stb. 1937, 484), art.4
 produkt overeenkomsten
 periode 1945-1994
- (33) Het vernietigen van overtollige roerende zaken.
 produkt processen-verbaal

periode 1945-1994

opmerking Het betreft hier o.a. archiefbescheiden van de overheid.

4.2.4 OVERIGE BEHEERSZAKEN

(34) Het afkopen van aan de staat toekomende grondrenten, uitgangen, cijzen, tijzen en andere soortgelijke inkomsten.

grondslag Comptabiliteitswet (Stb. 1992, 351), art.27, tweede lid; verving Comptabiliteitswet 1976 (Stb. 1976, 671), art.38, derde lid; verving Wet van 24 januari 1952 houdende enige bepalingen omtrent de domeinen (Stb. 1952, 37), art.2; verving Wet van 29 augustus 1848 omtrent den verderen verkoop van Domeinen (Stb. 39)

produkt overeenkomsten

periode 1945-1994

opmerking Onder grondrenten, uitgangen, cijzen en tijzen wordt verstaan: de som die men periodiek moet betalen aan de grondeigenaar voor het gebruik van zijn grond. Deze handeling wordt sinds 1994 niet meer uigevoerd.

(35) Het afkopen van het recht van de 13e penning.

grondslag Wet houdende regelen omtrent de opheffing van het recht van de dertiende penning (Stb. 1984, 443), art. 2

produkt overeenkomsten

periode 1984-1994

opmerking Dit recht dateert uit de twaalfde eeuw en komt nog voor in het noordwesten van de provincie Utrecht. Hierbij dient de koper bij verkoop van grond of een gebruiksrecht een dertiende gedeelte van de verkoopprijs of van de waarde van het gebruiksrecht aan een derde afstaan.

(36) Het overnemen, beheren, afgeven, teruggeven of vernietigen van inbeslaggenomen roerende zaken.

grondslag Besluit inbeslaggenomen voorwerpen (Stb. 1959, 2), art. 1, eerste en vierde lid
periode 1959-1994

opmerking Het betreft hier de bewaring van door Justitie, Douane of andere officiële opsporingsinstanties inbeslaggenomen zaken. Nadat er een rechterlijke beslissing is genomen over de betrokken zaak, wordt deze ofwel verkocht, ofwel teruggegeven aan de eigenaar, ofwel vernietigd.

(37) Het beheren van vermogens onder de naam vicarieën, beneficiën of praebenden.

grondslag Wet tot beëindiging van de overheidstaken met betrekking tot de zaken van de voormalige Wees- en Momboirkamers en het beheer van vicarieën, alsmede afkoop van onveranderlijke lasten (Stb. 1974, 700), art.2, 3 en 4; verving Wet van den 20sten Augustus 1859, tot voorziening in het beheer, bedoeld in art.11 der wet van 5 Maart 1852 (Stb. 45), houdende regeling der zaken van de voormalige Wees- en Momboirkamers (Stb. 1859, 95)

periode 1945-1994

opmerking Onder vicarieën, beneficiën en praebenden wordt verstaan: stichtingen, ontstaan in de middeleeuwen, met daaraan verbonden goederen, waarvan de opbrengst werd toegewezen aan een priester (vicaris). Als tegenprestatie las de begunstigde dan missen aan een bepaald altaar tot intenties van de stichter of diens familie. Na de reformatie zijn vele vicarieën blijven bestaan als afzonderlijke

stichtingen. De meeste hebben een bestemming gekregen als studiebeurs. Onder wees- en momboirkamers wordt verstaan: oudnederlandse stedelijke colleges die toezicht uitoefenden op het door voogden gevoerde beheer. Ook voorzagen zij wel in de benoeming van voogden. Hun organisatie en taak waren geregeld in zogenaamde weeskeuren. In Utrecht werden dergelijke colleges momboirkamers genoemd.

Het beheer door het rijk is gericht op beëindiging van dat beheer.

Deze handeling wordt sinds 1994 niet meer uitgevoerd.

- (38) Het afkopen van een rechtspersoon van de onder de titel onveranderlijke lasten bekende uitkeringen.
- grondslag Wet tot beëindiging van de overheidstaken met betrekking tot de zaken van de voormalige Wees- en Momboirkamers en het beheer van vicarieën, alsmede afkopen van onveranderlijke lasten (Stb. 1974, 700), art.5, eerste lid
- periode 1974-1994
- opmerking Deze handeling wordt sinds 1994 niet meer uitgevoerd.
- (39) Het sluiten van overeenkomsten met betrekking tot de berging van scheepswrakken waarop de staat rechten kan doen gelden.
- periode 1945-1994
- opmerking De Nederlandse staat is de rechtsopvolger van de Verenigde Oostindische Compagnie. De dienst Domeinen sluit overeenkomsten met bergers van scheepsladingen teneinde een deel van de opbrengst te verkrijgen.
- (40) Het beheren van onbeheerde nalatenschappen.
- grondslag Burgerlijk Wetboek, boek 4 (tot 1 januari 1992: boek 3), art. 879
- periode 1945-1994
- opmerking In het Burgerlijk Wetboek is bepaald dat alle onroerende zaken die geen andere eigenaar hebben, van de staat zijn. Dat geldt eveneens voor de bodem van de zee, de stranden tot aan de duinvoet, de grond waarop de openbare vaarwateren zich bevinden en de oevers van deze vaarwateren. Volgens het Burgerlijk Wetboek komen ook onbeheerde nalatenschappen aan de staat toe. De afdoening hiervan geschiedt door Domeinen

5 MACHINELEESBARE GEGEVENSBESTANDEN

Tot de neerslag van handelingen behoort niet alleen de neerslag in papieren vorm, maar ook die in digitale vorm.

Binnen de dienst Domeinen is een aantal administraties rond de primaire en ondersteunende processen geautomatiseerd. Het betreft de informatiesystemen onroerende zaken, roerend goed en de financiële basisadministraties Domeinen.

Het onroerende zakensysteem heeft als doel het beheer van administratieve gegevens rond het beheer van onroerende zaken.

Daartoe worden gegevens van de processen met betrekking tot het vervreemden, verkrijgen en ingebruikgeven van onroerende zaken; registratie, controle en terugvorderen van zakelijke lasten; het registreren van gegevens met betrekking tot de bezittingen; en met betrekking tot het onderhouden van onroerende zaken, vastgelegd.

Het roerende zakensysteem heeft als doel het beheer van administratieve gegevens rond het beheer van roerende zaken. Daartoe worden gegevens van de processen het bewaren en afhandelen van overtollige en inbeslaggenomen roerende zaken; het verkavelen en het vervaardigen van kavellijsten; en het registreren en het afwerken van veilingen van roerende zaken, vastgelegd.

Verder zijn in gebruik een systeem dat de financiële administratie behelst en een systeem dat gegevens bevat met betrekking tot de relaties van de dienst Domeinen.

De genoemde vier systemen zijn aan elkaar gekoppeld, waardoor gegevens automatisch uitgewisseld worden.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Domeinen in beeld. Uitgave van de dienst Domeinen, april 1994.

Handboek Administratieve Organisatie. (Dienst Domeinen, versie maart 1994).

Jaarverslagen Dienst der Domeinen 1971-1992.

Ministerie van Financiën. Taak en organisatie. (Den Haag, 1989).

Rapport van de werkgroep privatisering beheerstaken van de dienst der domeinen⁶ ('s-Gravenhage, 1986).

Rijksbegroting 1993. Hoofdstuk IX B. (Financiën).

Verslag omtrent het beheer van de Staatsdomeinen over het jaar 1950. Uitgave van de afdeling Domeinen van het ministerie van Financiën

---

⁶ De werkgroep werd ingesteld door de staatssecretaris van het ministerie van Financiën bij beschikking van 23 december 1985 en had tot taak: 'het verrichten van een onderzoek naar de mogelijkheden tot privatisering van de volgende beheerstaken van de dienst der Domeinen:

- a. domeinbeheer van onroerende goederen;
- b. verkoop van onroerende goederen;
- c. bewaring inbeslaggenomen goederen;
- d. verkoop van roerende goederen;
- e. vernietiging overheidsarchieven.'

PIVOT-publikaties

brochures:

PIVOT, een nieuwe draai aan het selectie beleid

Verkorting van de overbrengingstermijn in de Archiefwet en de gevolgen voor de overheidsadministraties, 's-Gravenhage, 1992
(Uitverkocht; is in 1996 vervangen door een vernieuwde Nederlandse- en een Engels-talige folder)

Van de selectie van papier naar de selectie van handelingen

Een methode voor de vervaardiging van een archiefselectie-instrument uitgaande van het handelen van de overheid

(samenstelling: W.D. Küller; ISBN 90-74442-03-X)
's-Gravenhage, 1992, 1993

Om de kwaliteit van het behoud:

NORMEN 'GOEDE EN GEORDENDE STAAT'

(samenstelling drs M. Beekhuis en drs. R.C. Hol;
ISBN 90-74442-10-2)
's-Gravenhage, 1993

Handelend optreden

Overheids handelen: modellen, onderzoeksmethoden en toepassingen

(samenstelling: medewerkers PIVOT; ISBN 90-74442-27-7)
's-Gravenhage, 1994

rapporten

1 *Coördinatie op hoog niveau*

Institutioneel onderzoek naar de ministeriële coördinatie organen en de ambtelijke voorportalen, 1945-1990

(samenstelling: dr. L. Hovy; ISBN 90-74442-01-3)
's-Gravenhage, 1992

2 *Kwakzalverij is nooit uit te roeien:*

'Mundus vult decipi'

Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving op het terrein van de medische beroepen en opleidingen,
1940-1990

(samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-02-1)
's-Gravenhage, 1992

3 *Oorlog duurt een leven lang*

Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving inzake de oorlogsgetroffenen, 1945-1990

- (samenstelling: drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-04-8)
's-Gravenhage, 1993
- 4 *Telecommunicatie en post in Nederland*
Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein telecommunicatie en post, 1945-1990
(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts en dr. L. Hovy;
ISBN 90-74442-05-6)
's-Gravenhage, 1993
- 5 *Zicht op toezicht*
Een institutioneel onderzoek naar het staatstoezicht op de volksgezondheid, 1940-1990
(samenstelling: drs. L.B. Humbert; ISBN 90-74442-06-4)
's-Gravenhage, 1993
- 6 *Planning van voorzieningen
in de gezondheidszorg*
Rapport van een institutioneel onderzoek, 1945-1990
(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-07-2)
's-Gravenhage, 1993
- 7 *Verzekerd van zorg*
Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving op het terrein van de bekostiging en
verzekering van de
gezondheidszorg als onderdeel van het stelsel van structuur en financiering van de
gezondheidszorg,
1940-1990
(samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-09-9)
's-Gravenhage, 1993
- 8 *De vaststelling van tarieven in de gezondheidszorg*
Een institutioneel onderzoek, 1945-1990
(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-08-0)
's-Gravenhage, 1993
- 9 *Het Bejaardenbeleid*
Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving inzake het ouderenbeleid, 1945-1990
(samenstelling: drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-12-9)
's-Gravenhage, 1993
- 10 *Rechtspleging en rechtshulp*
De datageschiedenis van handelingen en organisatie-eenheden van de justitiële ministeriële
organisatie van de rechtspleging en rechtshulp, 1945-1992
(samenstelling: drs. C.K. Berghuis; ISBN 90-74442-14-5)
's-Gravenhage, 1993
- 11 *Nationaliteiten*
Een onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de nationaliteitsaangelegen-
heden, 1945-1991

- (samenstelling: drs. A.H. Netiv; ISBN 90-74442-13-7)
's-Gravenhage
- 12 *'So many laws argue so many sins'*
Een onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de wetgeving, 1945-1991
(samenstelling: drs. A.H. Netiv; ISBN 90-74442-11-0)
's-Gravenhage
- 13 *Kwaliteit op recept*
Een onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein geneesmiddelen en medische hulpmiddelen, 1940-1990
(samenstelling: drs. L.B. Humbert, drs. F. van der Doe en drs. M.J.B. Kavelaars; ISBN 90-74442-16-1)
's-Gravenhage 1994
- 14 *Externe Adviesorganen in de gezondheidszorg*
Een institutioneel onderzoek op het terrein van de advisering in de gezondheidszorg, 1940-1990 (samenstelling: drs. N.P. van Egmond en drs. F. van der Doe; ISBN 90-74442-15-3)
's-Gravenhage 1994
- 15 *Per slot van rijksrekening*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein beheer van de rijksbegroting, 1940-1993
(samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-17x)
's-Gravenhage 1994
- 16 *Luchtvaart gebonden*
Een institutioneel onderzoek op het terrein van de burgerluchtvaart, 1945-1993
(samenstelling: dr. L. Hovy; ISBN 90-74442-18-8)
's-Gravenhage 1994
- 17 *Driemaal 's Raads Recht*
Een institutioneel onderzoek naar de taakgebieden van de Raad van State, (1940) 1945-1990
(samenstelling: drs. A. Spieksma en drs. L. Verbeek; ISBN 90-74442-20x)
's-Gravenhage 1994
- 18 *De heilige koe geboekstaafd*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de Rijksdienst voor het Wegverkeer, 1951-1994
(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-19-6)
's-Gravenhage 1994
- 19 *Belastingver(h)effend*
Een institutioneel onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein van het heffen en invorderen van belastingen, 1940-1993
(samenstelling: P. Lamboo; ISBN 90-74442-24-2)
's-Gravenhage 1994
- 20 *Roeien met de riemen*

- Een onderzoek naar instituties, bedrijfsprocessen en handelingen met betrekking tot het beleidsterrein militair materieel Koninklijke Marine, 1945-1993
(samenstelling: drs. A.G. de Vries; ISBN 90-74442-22-6)
's-Gravenhage 1994
- 21 *Stuurlui aan wal*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein scheepvaart en maritieme zaken, 1980-1994
(samenstelling: drs. J.T. Klinkenberg; ISBN 90-74442-21-8)
's-Gravenhage 1994
- 22 *Smelten, pletten, ponsen en slaan (geldvoorziening)*
Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van het 'geldwezen' (de geldvoorziening), 1940-1993
(samenstelling: drs. N.P. van Egmond; ISBN 90-74442-23-4)
's-Gravenhage 1994
- 23 *De toelating van vreemdelingen*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein toelating van vreemdelingen, 1945-1993
(samenstelling: drs. C.K. Berghuis, W. Hoffstädt, W.D. Küller; ISBN 90-74442-28-5)
's-Gravenhage 1994
- 24 *Ter bevordering van menswaardige arbeid*
(arbeidsomstandigheden)
Rapport institutioneel onderzoek op het beleidsterrein arbeidsomstandigheden 1940-1993
(samenstelling: M. Schaap, A. Spieksma; ISBN 90-74442-25-0)
's-Gravenhage 1994
- 25 *Geef acht (militair personeel; beroeps-en reserve-personeel)*
Een institutioneel onderzoek naar bedrijfsprocessen en handelingen op het beleidsterrein militair personeel: beroeps-en reservepersoneel in dienst van het ministerie van Defensie en voorgangers, 1945-1993
(samenstelling: drs. F. van der Doe, drs. M.L. Loef; ISBN 90-74442-26-9)
's-Gravenhage 1994
- 26 *Agrarisch Onderwijs*
Een onderzoek naar actoren, taken en handelingen op het beleidsterrein Agrarisch Onderwijs in de periode 1945-1992
(samenstelling: G.M.C.J. Smeets; ISBN 90-74442-30-7)
's-Gravenhage 1995)
- 27 *Tussen waarneming en neerslag*
Een institutioneel onderzoek naar het takenpakket van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
(samenstelling: W.D. Küller; ISBN 90-74442-29-3)
's-Gravenhage 1994
- 28 *Waterstaat*

- Rapport van een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein waterstaat over de periode 1945-1994
(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; 90-74442-31-5)
's-Gravenhage 1995
- 29 *Eenheid in verscheidenheid*
Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van staatkundige verhoudingen en samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk der Nederlanden in de periode 1954-1995
(samenstelling: drs. I. Broos; ISBN 90-74442-32-3)
's-Gravenhage 1996
- 30 *Inlichtingendienst Buitenland*
Een institutioneel onderzoek naar de Buitenlandse Inlichtingendienst/Inlichtingendienst Buitenland (1946-1996)
(samenstelling: dr. D. Engelen; ISBN 90-74442-33-1)
's-Gravenhage 1996
- 31 *Handelen met de sterke arm*
Rapport institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein politie (deel II), 1994
(samenstelling: drs. M.J.B. Kavelaars; ISBN 90-74442-34-X)
's-Gravenhage 1996
- 32 *Flora en Fauna*
Rapport van een onderzoek naar het beleidsterrein Flora en Fauna in de periode 1945-1993
(samenstelling: drs. M.L. Baten; ISBN 90-74442-35-8)
's-Gravenhage 1996
- 33 *Van monumentale waarde*
Een institutioneel onderzoek naar de rijksoverheidsbemoeyenis met monumentenzorg, 1945-1990
(samenstelling: drs. F. van der Doe en drs. H. Spijkerman; ISBN 90-74442-36-6)
's-Gravenhage, 1996
- 36 *Echt goud, echt zilver ?*
Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en de handelingen betreffende het waarborgen van (platina), gouden en zilveren werken over de periode 1940-1995.
(samenstelling drs. G. Beks; ISBN 90-74442-39-0)
's-Gravenhage, 1996
- 37 *De grens verlegd*
Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen, 1940-1962
(samenstelling drs. G. Beks; ISBN 90-74442-38-2)
's-Gravenhage, 1996
- 38 *De grens geslecht*

Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen, 1962-1995
(samenstelling A.A. Mietes; ISBN 90-74442-
's-Gravenhage, 1996